

УДК 811.111'373.43+81'373.46
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-1-43>

Наталія ДІДО,
orcid.org/0000-0001-5691-2517
старший викладач кафедри іноземних мов
Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) nataliya.dido@uzhnu.edu.ua

ДО ПИТАННЯ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті проаналізовано основні труднощі, з якими стикаються студенти економічного профілю при вивченні та тлумаченні неологізмів на практичних заняттях з англійської мови, запропоновано основні типи завдань, які б сприяли розумінню та вірному використанню неологізмів в професійному мовленні, та перекладу їх українською мовою. Проблема розуміння та перекладу неологізмів посідає чи не найперше місце в списку проблем, з якими стикаються студенти в процесі вивчення мови. Це пов'язано з тим, що з стрімким розвитком науки, економіки та технологій жоден словник не встигає за проникненням нових слів і термінів у всі салузі знань. А студенти часто отримують та опрацьовують інформацію, важливу для майбутньої професійної комунікації, з автентичних текстів, які містять чимало таких нових слів і термінів. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення нової лексики як засобу відображення змін, що відбуваються в сучасній економіці, а також розуміння цієї лексики майбутніми економістами для успішного оволодіння іноземною мовою спеціальності. В статті наголошується на важливості вірного тлумачення неологізмів, оскільки розуміння новоутворень, зокрема в сфері економіки, може сприяти кращому опануванню іноземної мови спеціальності, набуттю професійних компетенцій шляхом отримання нової фахової інформації через іноземні джерела, а також служити засобом розвитку міжкультурного спілкування, допомагаючи майбутнім економістам уникнути культурних помилок і даючи їм краще розуміння специфіки культурного підґрунтя та мотивів їхніх потенційних ділових партнерів. Стверджується, що навчання неологізмів на заняттях з англійської мови для студентів немовних спеціальностей варто розпочинати на початковому етапі викладання іноземної мови в університеті, для вивчення цих лексичних одиниць активно використовувати контекстуальні підказки, а також обговорити зі студентами деякі принципи словотворення в англійській мові для кращого розпізнавання та тлумачення ними економічних неологізмів. Серед завдань, що допоможуть у вивченні нових слів, запропоновано види діяльності, які передбачають пошук та аналіз неологізмів у автентичних текстах, переклад неологізмів на основі їх визначення з урахуванням загального контексту, групові дискусії, тобто обговорення студентами різних значень неологізмів у групах за допомогою активних та інтерактивних методів, лексико – семантичні вправи та різні види мовленнєвої діяльності.

Ключові слова: неологізм, іноземна мова професійного спілкування, викладання англійської мови, економічна лексика.

Nataliia DIDO,
orcid.org/0000-0001-5691-2517
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Uzhhorod National University
(Uzhhorod, Ukraine) nataliya.dido@uzhnu.edu.ua

TO THE ISSUE OF TEACHING ENGLISH NEOLOGISMS FOR THE STUDENTS MAJORING IN ECONOMICS

The article deals with the main difficulties faced by the students majoring in economics when studying and interpreting neologisms in practical English classes, and the main types of activities that would contribute to the understanding and appropriate use of neologisms in professional communication, and their translation into Ukrainian. Thanks to the rapid development and globalization of economic relations, the field of economics has become a rich source of neologisms, and students who study English as a foreign language have encountered considerable difficulties in understanding and interpreting these neologisms. Students often receive and process information necessary for their future professional communication from authentic texts, which contain neologisms, and the difficulty of correct interpretation of neologisms is the main problem faced by students when processing such sources. The main difficulty in understanding the meaning of a neologism is that the new word has not yet been added to dictionaries, and students must know the ways of interpreting new words or phrases they hear or read. The relevance of the study is determined by the need to study new vocabulary units as a means of reflecting the changes taking place in the modern economy, as well as the understanding of this vocabulary by future economists in order to successfully master a foreign language of their specialty. The article emphasizes the importance of the correct interpretation of neologisms, since the understanding of new developments, in particular in the

field of economics, can contribute to better mastering a foreign language of the specialty, the acquisition of professional competence by obtaining new professional information through foreign sources, and also serve as a means of developing intercultural communication, helping future economists to avoid cultural mistakes and giving them a better understanding of the specifics of the cultural background and motives of their potential business partners. It is stated that teacher should introduce neologisms for the students of non-linguistic specialties at the very initial stage of teaching a foreign language at university, should encourage students to actively use contextual clues to study neologisms, as well as discuss some principles of word formation in the English language for better recognition and interpretation of economic neologisms. Various activities that will assist in learning new words are suggested, such as searching and analysis of neologisms in authentic texts; translation of neologisms based on their definition taking into account the general context; group discussions, i.e. students discussing different meanings of neologisms in groups with the help of active and interactive methods; lexical-semantic exercises and various types of speech activity.

Key words: *neologism, foreign language for special purposes, teaching English, economic vocabulary.*

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток сучасного світу характеризується великою кількістю відкриттів у різних сферах людської діяльності, серйозними політичними, економічними та культурними перетвореннями, що є сильним поштовхом до збагачення та розширення лексики багатьох мов. Проблема виникнення та вживання нових слів завжди цікавила лінгвістів, але саме в наш час вона набула особливої актуальності. Постійні зміни, що відбуваються в суспільстві, науці, економіці потребують нових найменувань, активізують всі системи сучасних мов, сприяють їхньому розвитку.

Сучасна англійська мова – це жива, рухлива система, яка активно реагує на появу нових понять, об'єктів та явищ дійсності. В ній одночасно відбувається два процеси – виникнення нових слів, збагачення лексики однієї сфери, і зникнення слів в інших областях. Мова потребує розвитку – деякі слова природним чином виходять з ужитку, перестають активно вживатися в мові та на письмі, а деякі замінюють їх.

Швидкі зміни в технології та науці, економіці та комунікації, а також розширення міжкультурної взаємодії є основними факторами, що впливають на зміни, що відбуваються в лексичному складі англійської мови. Завдяки стрімкому розвитку та глобалізації економічних відносин багатим джерелом неологізмів стала, серед іншого, сфера економіки, і студенти, які вивчають англійську мову як іноземну, стикнулися з неабиякими труднощами в розумінні та трактуванні цих новоутворень. На жаль, багато підручників та навчальних матеріалів з англійської мови, які використовуються в Україні для викладання англійської мови як іноземної для студентів економічного профілю, містять застарілі або нестандартні приклади і не встигають за сучасною мовою, яка так стрімко змінюється. Таким чином, **актуальність** цього дослідження зумовлена необхідністю вивчення нової лексики як засобу відображення змін, що відбуваються в сучасній економіці, а також розу-

міння цієї лексики майбутніми економістами для успішного оволодіння іноземною мовою спеціальності. В сучасних умовах англійська мова набула статусу мови міжнародного ділового спілкування, тому необхідність розвитку професійної комунікативної компетенції у майбутніх фахівців важко переоцінити.

Аналіз останніх досліджень. Оскільки збагачення словникового складу мови є безперервним процесом, велика кількість дослідників виявляють інтерес до різних новоутворень, що виникають у ній. Протягом останніх десятиліть питання вивчення неологізмів англійської мови є актуальним у дослідженнях багатьох українських науковців, серед яких О. О. Селіванова, Ю. А. Зацний, М. П. Кочерган, О. І. Дзюбіна, М. О. Шутова, які цікавляться проблемами визначення поняття та сутності неологізмів, способів їх творення в мові, класифікації та способів передачі українською мовою.

Аналіз праць сучасних лінгвістів показує, що існують певні відмінності точок зору на природу, функції та класифікації неологізмів, що створює можливості для нових лінгвістичних досліджень.

М. П. Кочерган вважає процес пізнання нових предметів і явищ, появу чогось нового в житті суспільства тими чинниками, які викликають необхідність номінації, що тягне за собою утворення нових слів і виразів або появу нових значень у відомих лексичних одиниць (Кочерган, 2006: 98).

У дослідженні О. І. Дзюбіної зазначається, що неологізми створюються для найменування нового предмета або явища позамовної дійсності і розраховані на закріплення в лексичній системі мови. Вони виникають і формуються як номінативні (ідентифікуючі) лексичні одиниці, призначені для виконання інтелектуально-комунікативної функції (Дзюбіна, 2014: 105).

М. О. Шутова вважає, що поява нових умов існування людини, нові стосунки між мовцями, нові галузі знань та концепції вимагають відповідних змін у мові, які б зображали навколишню

реальність та внутрішній світ мовця. Адже саме лексичний склад є тим компонентом мови, якому притаманні постійні зміни, що пояснюються новими когнітивними та комунікативними потребами мовців. Таким чином, з'являються численні нові слова – неологізми, які можна інтерпретувати як лексичні відповідники до змінених комунікативних умов (Шутова, 2010: 79).

В той же час, аналіз останніх наукових праць свідчить про те, що питання вивчення неологізмів у сфері економічного дискурсу досліджено не достатньо. Серед них можемо виділити праці М. В. Белозорова, який займається вивченням англійських лексичних та фразеологічних новотворів у сфері економіки та О. В. Капустіної та Н. М. Сініциної, які досліджують деякі аспекти перекладу неологізмів у сучасному економічному дискурсі.

Метою даної статті є виявити та описати труднощі, з якими стикаються студенти – економісти при вивченні англійських неологізмів і їх тлумаченні та виокремити певні види діяльності на практичних заняттях з англійської мови, які б сприяли розумінню та вірному застосуванню неологізмів в професійному діловому мовленні, та перекладу їх українською мовою.

Виклад основного матеріалу. У наш час зміни в суспільстві є настільки стрімкими, що їх майже неможливо відстежити. Англійська мова, як мова міжнародного спілкування, що охоплює всі аспекти життєдіяльності, є дуже динамічною і чутливою до економічних, соціальних та іншого характеру змін. Поява нових понять і об'єктів вимагає їх вербальної репрезентації, тим самим зумовлюючи мінливість словникового складу англійської мови. Особливо бурхливо розвиваються ІТ технології, економіка та інші, що призводять до появи безлічі нових слів і значень.

На практиці в економічній сфері раз у раз виникають слова, або ж терміни, які швидко стають загальноживаними, хоча і не будуть зрозумілими більшості людей, які навіть мають відношення до фінансів, або економіки. Такі новоутворення в лінгвістиці називаються неологізмами, а особливість їх виникнення, логіка словотворення та сама суть нових виразів – це, безумовно, окрема тема для розгляду та вивчення. Такі новоутворення далеко не відразу потрапляють до словників, що ускладнює їх розуміння та використання (Капустіна, Сініцина, 2020: 219).

Неологізми, як правило, складають базисну термінологію і входять до неї як необхідний і обов'язковий елемент. З одного боку, вони використовуються носіями мови для позначення відповідних процесів і явищ, з іншого – є засобами

пізнання цих процесів і явищ, з поглибленням пізнання сутності яких виявляються нові особливості цих процесів і явищ, з чим пов'язане вироблення нового кола понять. Для їх позначення й розкриття створюються нові терміни або переосмислюються наявні (Архипенко, 2021: 114).

Педагоги, які викладають англійську мову як іноземну, не можуть ігнорувати такі бурхливі зміни у лексичному складі мови. Адже здатність отримувати, опрацьовувати та передавати інформацію з автентичних текстів, важливу для професійної комунікації, є одним із факторів, що визначають успішність та ефективність професійної діяльності майбутніх економістів, які збираються працювати в міжнародних компаніях. Такі автентичні тексти часто містять неологізми, які з'явилися в мові завдяки різним процесам. Труднощі, з якими стикаються студенти при опрацюванні таких джерел, полягають в тому, що їм важко правильно витлумачити неологізми. Основна складність розуміння значення неологізму виникає з тієї причини, що нове слово ще не додано до словників. Хоча в багатьох відомих словниках є спеціальний розділ для неологізмів, коли мова йде про усне спілкування, словники доступні не відразу, і студенти повинні знати способи тлумачення нових слів або фраз, які вони чують.

Розуміння неологізмів, зокрема в сфері економіки, може сприяти кращому опануванню іноземної мови спеціальності, набуттю професійних компетенцій шляхом отримання нової фахової інформації через іноземні джерела, а також служити засобом розвитку міжкультурного спілкування, допомагаючи майбутнім економістам уникнути культурних помилок і даючи їм краще розуміння специфіки культурного підґрунтя та мотивів їхніх потенційних ділових партнерів.

При навчанні студентів англійської мови спеціальності «Економіка» завдання викладача полягають перш за все у формуванні в студента комунікативної компетенції, розширенні його словникового запасу за рахунок спеціальної економічної лексики, мінімізації невизначеностей, які пов'язані з розумінням та засвоєнням такої лексики. Навчання неологізмів на заняттях з англійської мови може допомогти у вирішенні цих завдань, адже, по-перше, це практика й удосконалення розмовної англійської, по-друге, збагачення словникового запасу новотворами у галузі економіки, а також осмислення нового культурного досвіду англомовного суспільства та сучасних тенденцій його розвитку, використання автентичних навчальних матеріалів та розвиток навичок критичного мислення учнів.

Крім того, знайомство з новою лексикою може викликати у студентів додатковий інтерес до процесу вивчення англійської. Жива мова, що перебуває в процесі постійних змін, нові ідеї та поняття, виражені новими словами, здатні викликати непідробну цікавість у сучасного студента, мотивувати його до подальшого вивчення іноземної мови професійного спілкування.

Впровадження неологізмів на заняттях з англійської мови для студентів немовних спеціальностей, зокрема економічного профілю, варто розпочинати на початковому етапі викладання іноземної мови в університеті. Безсумнівно, читати автентичну фахову літературу, в тому числі газети та журнали, можливо, якщо студенти мають достатній рівень англійської мови. Однак також має сенс вводити деякі слова або привертати увагу учнів до неологізмів у текстах на загальні теми на початковому рівні вивчення англійської мови, роблячи особливий акцент на розумінні та перекладі неологізмів українською мовою.

Звичайно, для вивчення цих лексичних одиниць необхідно використовувати контекстуальні підказки. Ця умова є істотною, оскільки без контексту багато неологізмів втрачають своє значення. Крім того, контекст спрощує процес запам'ятовування і розуміння слова. З методичної точки зору учневі зручніше працювати з текстом, а не з окремою лексичною одиницею.

Для кращого розпізнавання та тлумачення економічних неологізмів варто обговорити зі студентами деякі принципи словотворення в англійській мові. Теоретичному матеріалу можна присвятити окремі спеціальні заняття або вводити відповідну інформацію поступово, протягом кількох занять. На нашу думку, інтегрований підхід для навчання лексики може бути ефективнішим, ніж ізольоване викладання неологізмів. Інтегрований підхід може надати учням ширше уявлення про мову та допомогти їм практикувати різні групи лексичних одиниць одночасно. Обговорення конкретних випадків вживання неологізмів має стосуватися не лише лексичного значення цих слів, а й їх внутрішньої структури, стилістичної приналежності та конотації. Намагання простежити етимологію слів, аналіз словосполучень і стилістичної приналежності сприяють кращому розумінню семантики лексем, а також сприяють запам'ятовуванню.

Робота над неологізмами тісно пов'язана з розвитком лінгвістичної та міжкультурної компетенцій, тому вправи, спрямовані на формування навичок роботи з неологізмами в діловому дискурсі, мають бути спрямовані на засвоєння знань про систему мови і культуру країни та її мешканців.

Загалом, можна визначити основні типи завдань, які викладачу слід впроваджувати для навчання студентів неологізмів на практичних заняттях з англійської мови немовних факультетів, зокрема економічного. Такі завдання сприятимуть адекватному розумінню та перекладу неологізмів в економічному дискурсі, а також вживанню їх в мовленні. Серед них, перш за все, завдання, що передбачають пошук та аналіз неологізмів у автентичних текстах (визначення значення неологізму за контекстом, пошук визначення нового слова англійською мовою в тлумачних словниках англійської мови, аналіз словосполучень з неологізмами, визначення стилістичних та жанрових особливостей тексту, а також загального контексту, переклад неологізму на основі його визначення з урахуванням загального контексту).

На практичних заняттях з англійської мови загалом і при вивченні неологізмів зокрема велику увагу слід приділити груповим дискусіям, обговоренню студентами різних значень неологізмів у групах за допомогою активних та інтерактивних методів (мозковий штурм, кейс-стаді, презентації тощо). Такий тип завдань підвищує мотивацію й особисту участь співрозмовників у вирішенні обговорюваних проблем. Тут їм доводиться використовувати не лише знання іноземної мови, але і формулювати власні думки, знаходити засоби для відстоювання своїх позицій. Дискусія сприяє розвитку лексичних, граматичних, логічних навичок, спонукає студентів прислухатися до висловів, розвиваючи тим самим навички розуміння на слух, сприяє формуванню вміння самостійно висловлюватися.

У навчанні неологізмів добре зарекомендували себе лексико – семантичні та мовленнєві вправи, що передбачають пошук близьких або протилежних за значенням слів, самостійне вживання неологізмів у фразі або реченні, відповіді на різні типи запитань з вживанням нової лексики, використання неологізмів в контексті діалогічного та монологічного мовлення.

Що стосується перекладу неологізмів у сфері економіки, то тут студенти можуть стикнутися з рядом труднощів, оскільки жоден словник на тлі сучасного розвитку економіки не може встигнути зафіксувати усі неологізми, що виникають. Іноді студентові допомагає контекст, знання складових частин неологізму, а також розуміння способів творення сучасних англійських неологізмів. Оскільки неологізми належать переважно до безеквівалентної лексики, для їхнього перекладу застосовуються численні перекладацькі трансформації. Завданням викладача є ознайомити

студентів з цими методами. Для перекладу неологізмів саме економічної сфери найчастіше застосовують такі методи: транскрипція, транслітерація, калькування, функціональна заміна описовий переклад та пряме включення.

1. Транскрибування, транслітерація. Такий вид перекладу передбачає відтворення форми лексичної одиниці оригіналу за допомогою літер мови перекладу. Такий вид перекладу можна назвати фактично запозиченням звукової (транскрипція: *outsourcing – аутсорсинг, cashback – кешбэк*) або графічної (транслітерація: *embargo – ембарго, offshore – офшор*) форми слова зі збереженням значення слова з мови оригіналу в мову перекладу.

2. Калькування полягає в заміні складових частин морфем чи слів одиницями оригіналу – їхніми лексичними відповідниками мовою перекладу, при цьому зберігається незмінна внутрішня форма лексичної одиниці: *cyber store – інтернет-магазин, multicurrency – багатовалютий*.

3. Описовий переклад використовується, коли жоден із еквівалентів слова не відповідає контексту, і лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, що роз'яснює її значення таким чином, що вона отримує повне пояснення або визначення мовою перекладу: *order interval – інтервал між останніми замовленнями, transition country – країна з перехідною економікою*.

4. Пряме включення передбачає використання англійського слова в його початковій формі. Наприклад: *wi-fi, on – line*.

5. Функціональна заміна – спосіб перекладу, за якого використовуються лексичні одиниці мови перекладу, які можуть частково відповідати безеквівалентній лексиці мови оригіналу: *returns – доход, відсоток*.

Всі вищезгадані типи завдань, які ми пропонуємо впроваджувати на практичних заняттях з англійської мови для навчання неологізмів студентів економічних спеціальностей, допомагають, перш за все, розвивати навички використання різних типів лексикографічних джерел, стимулюють вміння застосовувати прийоми перекладу та трансформації, допомагають покращити розу-

міння контексту та інтуїцію в перекладі; формують вміння контекстуалізувати значення, а потім і передавати зміст нових лексичних одиниць засобами української мови.

Висновки. В сучасних умовах при навчанні студентів немовних спеціальностей англійської мови необхідно враховувати процес її постійної зміни та оновлення. Проблема розуміння та перекладу неологізмів посідає чи не найперше місце в списку проблем, з якими стикаються студенти в процесі вивчення мови. Це пов'язано з тим, що з стрімким розвитком науки, економіки та технологій жоден словник не встигає за проникненням нових слів і термінів у всі галузі знань. Внаслідок повсюдного впливу технологій на наше життя змінюється також і розмовна мова. Тому викладачу необхідно перш за все, ознайомити студентів з поняттям неологізму, його основними видами, навести приклади вживання, дати можливість студентам визначати значення нових слів з урахуванням правил словотворення та контексту, коли неологізм, який трапляється у тексті, не включено до словника. На заняттях неологізми можна використовувати також для формування мовленнєвої компетенції, адже вони можуть використовуватися та бути джерелом базових знань. Опанування іноземної мови – це не просто вивчення лінгвістичного матеріалу, це і досягнення мовленнєвої компетенції в обраній спеціальності, необхідної для ефективної професійної діяльності в умовах глобалізації економічних відносин.

Неологізми можуть бути цікавою сферою для роботи студентів. На різних прикладах неологізмів учитель може представити різні словотворчі моделі, сприяючи зростанню словникового запасу учнів, удосконаленню аналітичних навичок, умінь аналізувати й адекватно розуміти сучасні тексти, які є основними джерелами нових словотворів. Політичні, економічні, соціальні, технологічні реалії, що постійно змінюються, накладають помітний відбиток на лексику матеріалів для навчання і можуть підвищити рівень зацікавленості студентів, що, в свою чергу, стане додатковим стимулом до засвоєння навчального матеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипенко Л. М. Термінологічна лексика в економічному дискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31. № 2. Ч. 1. С. 112–118.
2. Дзюбіна О. І. Диференціальні ознаки неологізмів і оказіоналізмів. *Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти: матеріали міжнародної наук.-практ. конференції, м. Київ, 17 квітня 2014 р.* Київ: НТУУ «КПІ». 2014. С. 105–106.
3. Капустіна О. В., Сініцина Н. М. Деякі аспекти перекладу неологізмів у сучасному економічному дискурсі. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ: збірник матеріалів міжнародної наук.-практ. конференції, м. Київ, 15 березня 2018 р.* Київ. 2018. С. 218–221.
4. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства. Харків: Академія. 2006. 158 с.

5. Шутова М.О. Неологізми в сучасній англійській мові. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛ. Серія: «Філологія. Педагогіка. Психологія»*. 2010. Випуск 21. С. 79–85.

REFERENCES

1. Arkhyenko, L. M. Terminolohichna leksyka v ekonomichnomu dyskursi [Terminological lexicon in economic discourse]. Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: «Philology», 31 (2), pp. 112–118. [in Ukrainian].
2. Dziubina, O. I. Dyferentsialni oznaky neolohizmiv i okazionalizmiv [Differential features of neologisms and occasionalisms]. Languages of professional communication: linguistic-cultural, cognitive-discursive, translational and methodical aspects: proceedings of international science and practice conference, Kyiv, 2014, pp. 105–106. [in Ukrainian].
3. Kapustina, O.V., Sinitsyna, N.M. Deiaki aspekty perekladu neolohizmiv u suchasnomu ekonomichnomu dyskursi [Some aspects of the translation of neologisms in modern economic discourse]. Strategies of intercultural communication in language education of modern universities: proceedings of international science and practice conference, Kyiv, 2018, pp. 218–221 [in Ukrainian].
4. Kocherhan, M. P. Osnovy zistavnoho movoznavstva [Fundamentals of comparative linguistics]. Kharkiv: Academy, 2006, 158 p. [in Ukrainian].
5. Shutova, M.O. Neolohizmy v suchasni anhliskii movi [Neologisms in the modern English language]. Scientific Bulletin of the UNESCO Department of the KNL. Series: “Philology. Pedagogy. Psychology”. 2010, 21, pp. 79–85 [in Ukrainian].